

## ניוזלטר המרכז לחקר האישה ביהדות ע"ש פניה גוטספלד הלר

### קיץ תש"ף

#### דבר ראש המרכז, פרופ' יעל שמש

חברות וחברים יקרים,

ראשית, איחולי בריאות איתנה לכם, ליקיריכם ולעולם כולו.

שנה מאתגרת עברה על עולמנו, בשל התפרצות נגיף הקורונה ששיבש את חיינו באופנים שקשה היה להעלות על דעתנו בשלהי שנת 2019 ובחודשיים הראשונים של שנת 2020. שנה מאתגרת עברה גם על המרכז לחקר האישה ביהדות ע"ש פניה גוטספלד הלר. כנסים שתכננו – נאלצנו לבטל או לדחות. אחד מהם, כנס מרתק על לוחמות המחתרות, שהושקעה בו מחשבה ועבודה רבה, נדחה למגינת ליבנו ממש ברגע האחרון. אך מה לנו כי נלין? הווירוס הזעיר הזה עשה דברים חמורים הרבה יותר מביטול כנסים.



משבר הקורונה עורר אצל רבים אסוציאציה לתקופה האפלה ביותר בתולדות המין האנושי – למלחמת העולם השנייה ולשואה, כפי שציינה גם קודמתי בתפקיד ראש המרכז לחקר האישה ביהדות, ידידתי פרופסור ג'ודי באומל-שוורץ, העומדת כעת בראש המכון לחקר השואה, וראו על כך בפרויקט שיזמה: [היצירה בצל הקורונה](#). ניצולת השואה פניה גוטספלד הלר, הפילנתרופית שבנדיבותה ועל שמה הוקם המרכז לחקר האישה ביהדות, תיארה בספרה האוטוביוגרפי החשוב *Love in a World of Sorrow: A Teenage Girl's Holocaust Memories* כיצד החיים המוכרים מתחילים להשתנות לפתע. גם החיים המוכרים שלנו השתנו בצל משבר הקורונה: הריחוק החברתי; המסכות; האנשים שאיבדו את יקיריהם; האנשים הרבים מאוד שאיבדו את מקום עבודתם. עם זאת, איננו צריכים להסתתר מפני אויבים אנושיים המבקשים את נפשנו, כפי שהסתתרו פניה ובני משפחתה. גם איננו סובלים חרפת רעב, והאנושות כולה מאוחדת במאמץ למגר את הווירוס הזה. אז ניתן לומר שברוך ה', זהו האתגר שנגזר עלינו להתמודד עמו ולא חלילה משהו קשה מכך.

המילה משבר בסינית מורכבת משני סימנים; האחד מסמן סיכון והשני מסמן הזדמנות. כל משבר יוצר הזדמנויות חדשות. וכפי שאמר וינסטון צ'רצ'יל בהתייחס למלחמת העולם השנייה: "אף פעם אל תבזבזו משבר טוב".

אני מביטה לאחור וקובעת בסיפוק שגם המרכז לחקר האישה ביהדות ע"ש פניה גוטספלד הלר לא בזבז את המשבר. ביוזמתו הברוכה של ד"ר איציק פס, עברנו לפעילות מקוונות ענפה. בימים של סגר, וגם לאחריהם, קיימנו הרצאות בזום במגוון נושאים הקשורים לחקר האישה ביהדות ושאותן העבירו מרצים מתחומי דעת שונים.

כמו כן קיימנו בזום כנס חגיגי לכבוד הוצאת חוברת טו של כתב העת מסכת – נשים בעולם היהודי – שהמרכז שותף לו. הכנס השנתי של חלוקת המלגות התקיים אף הוא בזום. התרגשתי לנוכח הכרת הטובה של הסטודנטים לפניה, על כך שגם בימים קשים כאלה, ודווקא בימים קשים כאלה – זכו במלגה. השנה נוסף לכנס מענק פרסי הצטיינות לשני ספרים העומדים להתפרסם ושעניינם האישה ביהדות. כמו כן חולקו פרסי עידוד לחמישה ספרים אחרים.

חובה נעימה היא לי להודות לד"ר איציק פס על חלקו החשוב ורב-המשמעות בכל פעילויות המרכז, על היוזמה ועל הביצוע, על הזריזות ועל המקצועיות, ולא פחות מכך – על הרוח הטובה ועל המזג הנעים שהתברך בהם, ומכל אלה נהנה המרכז לחקר האישה ביהדות.

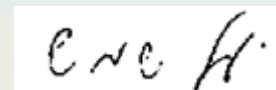
תודה גם לחברות הוועד המנהל של המרכז: פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, פרופ' זהר לבנת וד"ר רויטל רפאל-ויונטה – על התמיכה ועל שיתוף הפעולה.

כולנו נשמח להיפרד מנגיף הקורונה ולהותיר אותו בגדר זיכרון. נשמח להיפגש בכנסים, פנים אל פנים וללא מסכות. עם זאת, ניקח עִמָּנו מהתקופה הזאת את הטכנולוגיה של הרצאות ושל אירועים שונים באמצעות טכנולוגיה מקוונת.

ועד שנוכל להיפגש בכנסים פנים אל פנים, שמרו על עצמכם ועל יקיריכם ושמרו על החיוך ועל האופטימיות. וכעצתו של צ'רצ'יל, אל תבזבזו משבר טוב.

בתפילה שה' יסיר את המגפה מעלינו, מעל עמנו ומעל כל העולם, ובברכה לשנה טובה, שתישא בכנפיה בשורות טובות לפרט ולכלל.

שלכם,



## מלגות ופרסים

כמדי שנה חילק המרכז מלגות ופרסים לסטודנטים וסטודנטיות הכותבים עבודות מחקר העוסקות בחקר האישה ביהדות:

### מלגות לסטודנטים מצטיינים

דקלה בר-אורין, המחלקה ללימודי א"י וארכאולוגיה, דוקטורט בנושא: **"מנהיגות נשית במפעל ההתנחלויות"**, בהנחיית פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן.

המחקר הוא המשך למחקרי "עיצובה של מתנחלת – נשים בגל ההתנחלויות הראשון 1967 – 1979" בו התחקיתי אחר הסיפור הנשי במפעל ההתנחלויות. בחנתי את חלקן בהקמתן ותפקידן בעיצובן תוך התמקדות בהיבטים הלאומיים והמשפחתיים-אימהיים שבדיוקן. לאחר העיסוק בזהות הלאומית והמשפחתית-אימהית של המתנחלות, מחקר זה מבקש להעמיק ולבחון את שאלת המנהיגות הנשית או מנהיגות הנשים בנוף המתנחלי, סוגיה הטומנת בחובה היבטים החולשים על תחומים רבים, ובהם: מנהיגות נשית בחברה הדתית-לאומית, השפעות הפמיניזם בכלל והפמיניזם הדתי בפרט על עיצובן, התפתחותן או היעדרן של נשים בתפקידי הובלה והנהגה בחברה המתנחלית, מאפיינים אישיים וביוגרפיים, השפעת המשפחה והסביבה, ההשכלה והתעסוקה, תפיסות מגדריות-מסורתיות ושמרניות או חדשניות פורצות דרך, מגדר ולאום ואידיאולוגיה, פוליטיקה ודת.

לאחר הגדרת מסגרת הזמן והמקום, אאתר נשים בהתנחלויות שיוגדרו כבעלות מאפיינים מנהיגתיים ואשרטט תמונה רחבה ומעמיקה על אותן נשים מנהיגות: מי הוגדרו כמנהיגות? אילו סוגי מנהיגות ניתן למצוא בהתנחלויות? באילו תחומים הן התמקדו? מהו יחס הקהילה לנשים בעמדות הנהגה בהתנחלויות? מהו יחס בן הזוג לכך? מהי מידת השפעה שלו? באיזה אופן תפקיד מנהיגותי השפיע על ילדיה של המנהיגה? האם היו מנהיגות רווקות? באיזו מידה, אם בכלל, השפיעה מידת השכלתה? האם שילמה מחיר? ואם כן – על מה ויתרה? עצם השאלה "האם היו נשים מנהיגות במפעל ההתנחלויות?" מכילה מעגלים שונים המשתלבים ומתנגשים אלה באלה – אולם המפגש ביניהם הוביל ועודנו מוביל לשינויים חברתיים שראוי להאיר עליהם זרקור.

יואב פולבר, המחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו, עבודה שוות ערך תזה המוגשת במסגרת השלמות לתואר שלישי בנושא: **"גאולה כהן – פעילותה הפרלמנטרית והחוץ פרלמנטרית בנושאי עליה וקליטה ומאבקה בהסכם השלום עם מצרים"**, בהנחיית פרופ' גיודי באומל-שוורץ.



"האישה היא יצור פוליטי בעל תכונות מנהיגות מטבע ברייתה. חברה שאינה מנצלת את הפוטנציאל הזה, היא חברה נכה" (גאולה כהן)

גאולה כהן (1925–2019) הייתה עד לא מכבר אחת מהפעילות הפוליטיות הוותיקות במדינת ישראל. את מעורבותה הפוליטית החלה כבר ב-1937 כחניכה צעירה בתנועת בית"ר, התגייסה לשורות האצ"ל ובהמשך נמנתה על סיעת "הפורשים" ללח"י, בה שימשה כקריינית של "קול המחותרת העברית". אחר תום ימי המאבק במנדט הבריטי והקמת המדינה, רתמה כהן את מירב כישוריה למען קידום הרעיונות והעקרונות הלאומיים בהם דגלה – בעבודתה רבת השנים כפובליציסטית ועיתונאית, כמייסדת המדרשה הלאומית, כחברת כנסת ופרלמנטרית ועד להתבטאויותיה בנושאים פוליטיים רבים עד לא מכבר.

המחקר בוחן את פעילותה של כהן בשני תחומים עיקריים: יחסה של כהן לנושאי עלייה וקליטה, תחום בו עסקה רבות כיו"ר הראשונה של "הועדה לענייני עליה וקליטה" בכנסת, ומאבקה בהסכם השלום עם מצרים משנת 1978 ועד לשלהי 1982. פרק זה במחקר מבקש להציג את התנגדותה להסכמי השלום בהקשר רחב יותר: יחסה הכולל של כהן לשאלת הריבונות היהודית על שטחי ארץ ישראל השונים, ופעילותה למען התיישבות יהודית בכל חלקי הארץ. המחקר מנתח את יחסה של כהן לנושאים אלה, כפי שעולה מפעילותה, ומבקש לעמוד על היקף השפעת פעילותה זו על השיח הציבורי והפרלמנטרי בישראל.

עבודה זו תהווה חלק ממחקר מקיף יותר שיבחן את יחסה ופעילותה של כהן בתחומים נוספים ויהווה ביוגרפיה פוליטית מקיפה של גאולה כהן.

**איתן קרול, המחלקה לפילוסופיה, דוקטורט בנושא: "מקומן של נשים בליטורגיה היהודית בארץ ישראל על-פי הפסיקה הספרדית בעידן הדיגיטלי", בהנחיית פרופ' יעקב קולר.**



קריאה בספרות השו"ת מגלה כי נשים היו לובשות ציצית, מניחות תפילין, מתפללות בבית הכנסת יחד עם הגברים ואפילו קוראות קדיש במניין. במדינת ישראל בשנות ה-20 של המאה ה-21 נשים שוות בזכויותיהן ובחובותיהן לגברים. האינטרנט פתח את השיח ההלכתי לנשים, לפמיניסטיים ולקבוצות דתיות וחילוניות. הידע ההלכתי פתוח לכל ונגיש במאגרי מידע באינטרנט. סביר היה להניח כי דווקא כיום מקומן של הנשים בישראל בבית הכנסת, בתפילה, בפסיקת הלכה וכיו"ב יהיה משמעותי וברור מאליו. אולם אנחנו מוצאים כי נשים יותר מתמיד מוצאות עצמן מודרות מהמרחב הליטורגי, מארון הספרים היהודי, מהמרחב הציבורי (בקהילות דתיות), אפילו מהפסיקה לגבי ענייני נשים (כאשר הגושפנקא ההלכתית לפסיקותיהן של פוסקות ההלכה היא גברית).

הפסיקה הספרדית המודרנית מבוססת על תחייתו של המרכז התורני בבבל במאה ה-18. מן המרכז בבבל יצאו רבנים לכל מדינות האסלאם, החל סוריה ועד אפריקה. הפסיקה הספרדית מאופיינת בפתיחות כלפי פסיקות שונות, בחיפוש הלכתי אחר הקלות ובמציאת "פרצות" על מנת לפסוק לקולא. בבחינה של שו"תים אינטרנטיים של פוסקים ספרדיים כיום ניתן למצוא עקבות לאותה מחשבה. למרות זאת, בניגוד לקו המוביל את ההתייחסות לשאלות עצמן, הפסיקה בסופו של דבר מיישרת קו עם הפסיקה אשר קו המחשבה שלה הוא "והמחמיר – תבוא עליו הברכה".

במחקר זה אני מנסה לברר את "מסע" הפסיקה ההלכתית הספרדית בשאלות מגדריות, ולהסביר את הסתירה בין הלך הרוח המקבל והלא מפלה של נשים ובין הפסיקה המחמירה של הפוסקים הספרדיים בימינו.

## מלגות לתלמידי מחקר

טל איתמר מזור, המחלקה לסוציולוגיה ולאנתרופולוגיה, עבודה לתואר שני בנושא: **"לא לילד הזה פיללנו – מהדרה להדרה: דרכי לימוד גמרא בעיון לנשים כאספקלריא להבנת יחסי הכוח המשתנים במבנה החברתי של הציונות הדתית ישראלית"**, בהנחיית ד"ר שלמה גוזמן.



מחקר זה מבקש לבחון בצורה מעמיקה ורחבה את יחסי הכוח במבנה החברתי של הציונות הדתית בישראל כפי שהם באים לידי ביטוי במקרה המבחן של דרכי לימוד הגמרא בבתי המדרש לנשים דתיות. מתוך המקום הרחב הזה ניתן יהיה להכיר את המגוון של הלומדות והחיבור שלהן ללימוד התורני. המחקר יתבסס על ראיונות עומק ותצפיות. השאלות שבהן אעסוק הן: כיצד נחשפו הלומדות לראשונה ללימוד הגמרא? האם יש להן מוטיבציות שונות? האם הלימוד באופן הזה הוא בחירה מודעת שלהן? האם לדעתן התקיימה בעבר או מתקיימת כעת הדרה שלהן כנשים מן הלימוד התורני? האם יש הבדל בין לימוד נשי של הגמרא לבין זה הגברי? מהי המשמעות של לימוד גמרא בתוך קבוצה נשית, והאם התנסו הלומדות בלימוד בפורום אחר? האם החיבור של לימוד גמרא שלהן כנשים בתוך עולם דתי הוא אפשרי?

ההנחה היא שקיימים יחסי כוחות שאינם שוויוניים בין הנשים לגברים בשיח התורני בזרם הציונות הדתית. עדיין יש הדרה ממשאבי הכוח, ומתקיים מאבק שליטה על משאבים בעלי ערך אלו. הציונות הדתית, שנעה בין קצוות ולכן מגנה על גבולותיה, משקיעה מאמצים על מנת לשמר את המסורת והאידיאולוגיה ההלכתית דתית. אחד מהיבטיה של מסורת זו הוא הרחקה של הנשים הדתיות ממרחב הלמידה המסורתי. הטקסטים הקדומים המקודשים הם האוצר הבלום של המגזר הדתי והיהודי בכלל, ולכן המפגש בין הרצון של הנשים הדתיות ללמוד גמרא בעיון לבין השמרנות הדתית מאתגר את הריבונות הגברית דתית ומדגיש את היחסים המדורגים בין הנשים לגברים. הגברים רוצים לשמר את השליטה שלהם כפי שהייתה בסדר הישן בעוד הנשים מבקשות להתקבל כשוות.

איטה גילה ברנר, התוכנית מדע והלכה במחלקה להיסטוריה כללית, עבודה לתואר שני בנושא: **"יחסי גומלין בין ידע רפואי ופסיקה הלכתית בתחום של אמצעי מניעה"**, בהנחיית הרב פרופ' יגאל שפרן.



עולמות הרפואה והטכנולוגיה מתפתחים ומשתנים במהירות רבה. לשינויים הללו יש השפעה גדולה על חיי היום יום שלנו. עלינו לבחון כיצד המסורת היהודית מתמודדת עם השינויים הללו. המטרה של מחקר זה היא לברר את הקשיים המתעוררים בשימוש באמצעי מניעה

שונים ואת הקשר של זה להלכה היהודית.

הצעד הראשון במחקר הזה היה לברר מהם אמצעי המניעה המודרניים, ומהי השפעתם על מצבן הגופני והנפשי של הנשים. בעיקר נעשה בירור מהן תופעות הלוואי של האמצעים השונים כפי שמדווח במאמרים רפואיים. הצעד השני היה ללמוד ולהבין את העקרונות של הפסיקה והדעות השונות של ההלכה היהודית בנוגע לשימוש באמצעי המניעה השונים, במצבים ובזמנים שהם מותרים.

כדי לברר האם למידע הרפואי העדכני יש השפעה על ההלכה היהודית, נבדקו 300 שאלות הלכתיות של נשים מהאתר של יועצות ההלכה של "נשמתי". מטרת הבדיקה הייתה לראות האם יש התאמה בין שימוש באמצעי מניעה שונים לבין עלייה בשאלות הלכתיות ולבדוק באיזה תחום היו השאלות. כדי לבדוק האם יש השפעה הדדית בין ידע רפואי וידע הלכתי, נשלח שאלון קצר לארבעה זוגות שבהם הגבר הוא רב פוסק העונה בהלכות טהרת המשפחה והאישה היא רופאת נשים. כמו כן נשלח שאלון מקביל לשתי נשים רופאות, שהתמחו בתחום של גניקולוגיה וכן קיבלו הכשרה בתחום ההלכתי של טהרת המשפחה. המידע מהמחקר הזה יכול לסייע לזוגות שרוצים מצד אחד לשמור על הלכות טהרת המשפחה ומצד שני רוצים לנצל ידע רפואי מתקדם בכך שיוכלו להחליט החלטות נבונות בבחירה של אמצעי מניעה.

שרון גלסנר, התוכנית ללימודי מגדר, עבודה לתואר שני בנושא: **"את כולם מברכים בשעה טובה ורק אותי מברכם רפואה שלמה: חווית "שידוכי הבריאות" בחברה החרדית מעניינה של שדכניות, משודכות ואימותיהן"**, בהנחיית פרופ' ניסים ליאון.



מחקר זה מתמקד בתחום "שידוכי הבריאות" בחברה החרדית שמכונים גם "שידוכים מורכבים" ושמטרתם היא התאמה בין זוגות הלוקים בלקויות בעלות משמעות חברתית. זוהי תופעה ייחודית ומרכזית בקרב החברה החרדית ובעלת חשיבות רבה, אך עד כה לא נעשו מחקרים אקדמאיים מעמיקים שבוחנים לעומק שידוך בין נשים לגברים עם מוגבלות נפשית או פיזית.

במחקר יישאלו השאלות הבאות: מהן החוויות של נשים המשתדכות בשידוכי בריאות בחברה החרדית? כיצד הן חוות את מיקומן, הן ביחס לעצמן והן ביחס לחברה שבתוכה הן חיות? חשיבות

המחקר היא בבחינת דרכי ההתמודדות של נשים חרדיות עם לקויות, שעומדות בפני הקמת בית משפחתי, במטרה להבין את הסוגיות הייחודיות שעומדות בפניהן.

המחקר יתמקד בהבנת החוויה של נשים אלו באמצעות תאוריית "הצטלבות מיקומי השוליים" (Intersectional theory) – תפיסה פמיניסטית ביקורתית, המציגה את המושג "שוליות כפולה". על בסיס תיאוריה זו, במחקר זה תוצג הדירה משולשת בהיות נשואות המחקר נשים בחברת מיעוט עם לקות רפואית. תאוריה נוספת שתוצג במחקר מתייחסת "למעגל השייכות" שטבע אריק קרטר, אשר בחן דרכים ליצור תחושת שייכות של אנשים עם מוגבלויות ומשפחותיהן לקהילה בה הם חיים. בחינה זו תסייע בהבנת פעולותיהן וצורכיהן הנפשיים של הנשים המעורבות במנגנון "שידוכי הבריות", וזאת במטרה לקדם יחס ראוי כלפיהן שאינו רואה בהן אובייקט פגום אלא סובייקט ראוי בעל צרכים.

מחקר זה הוא איכותני פנומנולוגי ויתבסס על ראיונות עומק מובנים למחצה עם 16 נשים המגדירות את עצמן חרדיות. ניתוח הנתונים יתבסס על תיאוריה המעוגנת בשדה (Grounded Theory), שנבחרה מתוך הנחה שלמרות שמשתתפות המחקר החרדיות באות מזרמים שונים, הן בעלות דפוסים חברתיים וקודים התנהגותיים דומים. באמצעות תיאוריה זאת ינתן מענה על שאלות המחקר מתוך רצון להבין את חווית הנשים כפי שהן תופסות אותה ואת המשמעויות המיוחדות לחוויה זו.

דורית קדם, המחלקה לתנ"ך, עבודה לתואר שני בנושא: **"ערכם הרטורי של הייצוגים הנשים בספר מיכה"**, בהנחיית ד"ר יסכה זימרון.



המחקר עוסק בבחינת הייצוגים והדימויים הנשיים בשתיים עשרה יחידות נבואיות בספר מיכה. בחינת הדימויים והייצוגים כחלק מהאמצעים של המחבר עשויה להוות דרך לחשיפת לקחו או בשורתו של החיבור. זאת ועוד, מעיון במקרא עולה שלמרות העליונות הכמותית לייצוגים הגבריים יש מקום לבחון את הייצוגים הנשיים במטרה לבחון כיצד הייצוגים הללו

תורמים לעיצוב הספרותי והתוכני של היחידות, מה הם מלמדים על תפיסת הנשים בתקופת החיבור של היחידות, ואולי אף כיצד הם משליכים על עיצוב תפיסת האישה עד לדורנו אנו. גרור מצהיר במחקרו על ספר ישעיהו, כי דווקא על רקע הנטייה להשתמש בדימויים אבהיים בתורה ובנביאים יש להעריך יותר את התופעה יוצאת הדופן של שורה שלמה של דימויים נשיים. העברת הדמויות הנשיות מהשוליים למרכז מאפשרת קריאה חלופית וההנחה היא כי הדמות שנמצאת בשוליים ולא במוקד השיח עשויה לגלות פן נוסף בדמותה של החברה.

המחקר בוחן את נבואות מיכה דרך הפריזמה של הייצוגים הנשיים הנכללים בהן, דבר שלא נעשה עד כה ביחס לספר זה. אני מניחה אבן נוספת באבני הפירוש של ספר מיכה, הנשענת על המחקר הקודם אך מציבה ממצאים חדשים. הדיון בייצוגים הנשיים בספר מיכה נעשה באמצעות שיטת המחקר הרטורית-ספרותית. יישום גישה זו לשם ניתוח המסרים הגלויים והסמויים הבאים לידי ביטוי בטקסט ביחס לנשים, יכול לסייע בהבנת היחידות הנבואיות בספר מיכה ואף להאיר את ההשפעה של מסרים אלה על המציאות ההיסטורית של חיי הנשים. מבחינה של הייצוגים הנשיים

בשנים עשרה היחידות בספר מיכה עולה כי ישנו חוט מקשר בין הייצוגים הנשיים וכי ייצוגים אלה מדגישים מסרים עיקריים בנבואות מיכה כגון מידה כנגד מידה, תובנות המייצגות את הקשר בין העם לאל, עידוד האקטיביות בחיזוק האמונה ועוד.

שרית שליט, המחלקה ללשון, עבודה לתואר שני בנושא: **"לשון של חרדיות מבית ושל חרדיות חדשות – מאפיינים לשוניים וסגנונות שיח"**, בהנחיית פרופ' זהר לבנת.



עבודה זו דנה בהבדלים שבין לשון המדוברת של חרדיות בעלות תשובה לבין לשון של חרדיות מבית תוך בחינת הזיקה הלשונית הייחודית לרקען הסוציולוגי. מטרת המחקר היא לבחון את ההיבטים הלשוניים המבדילים בין שתי קבוצות אלו, הן מבחינה לקסיקלית והן מבחינה סמנטית.

המחקר מתבסס על שיחות אישיות וקבוצתיות עם החרדיות משתי הקבוצות, על הקלטת הראיונות ועל תמלולם.

הממצאים שעלו מן הראיונות ומן השיחות בכללותם הם כדלהלן:

1. לשון החרדיות החדשות (בעלות התשובה) מאופיינת בעירוב משלבים. מן הצד האחד נמצא את הלשון "המחולנת" שהן ינקו מעולמן הקודם. החרדית החדשה – בעלת התשובה – מרבה בדיבורה בשימוש בסלנג ובשאיילה מלעז (בעיקר מהאנגלית ומהערבית), יחסית לחרדית מבית. מן הצד האחר מצאתי בדיבורן את הלשון הדתית ה"מאומצת". לשון זו מאופיינת בשימוש רב במבנים דתיים כגון: מילים ומטבעות לשון השאובים מהתורה, מהמשנה, מהגמרא ומן ההווי הדתי, שאותם הן מאמצות אט אט כדי להוכיח את דתיותן וכדי לזכות בהכרה חברתית ובמעמד חברתי שווה לזה של חרדיות מבית. בתחום המטא-לשוני נמצא שלבעלות התשובה יש צורך בשימוש ב"לשון נקייה" כחלק מהשינויים והתהליכים הפנימיים והחברתיים שהן עוברות.

2. בהשוואה ללשונה של החרדית בעלת התשובה, לשונה של הדוברת החרדית מבית תאופיין אף היא בשימושים לקסיקליים מעולם הגמרא והמקורות, אולם מסיבות שונות ובאופנים שונים. נמצא שלשונה של החרדית מבית משופעת בביטויים מארמית ומלשון הכתובים בהשפעת לימודי הקודש, התורה, ההלכה וכדומה בשל התשתית הלשונית הקיימת מינקותא. כך גם נמצא שמקורות הלעז של החרדיות מבית הם בעיקר היידיש והארמית, בשונה ממקורות הלעז של החרדיות החדשות, שהם בעיקר האנגלית, בהשפעת העברית הכללית.

דביר שלם, המחלקת לתנ"ך, עבודה לתואר שני בנושא: **"מיניות כמסמן צף בפרשיות העריות בספר ויקרא: על הסדרת איסורי עריות והמבנה החברתי"**, בהנחיית פרופ' יהושע ברמן.



המחקר עוסק במקומן של נשים בחברה המקראית כפי שעולה מפרשיות העריות שבספר ויקרא (פרקים י"ח ו-כ'). המחקר מתבצע באמצעות השוואה למבנים חברתיים ותרבותיים אחרים מעולמות האנתרופולוגיה והסוציולוגיה של תרבויות וחברות שמתקיימות בהווה (שבטים מגינאה החדשה, הוואי, אוסטרליה), לצד חברות עתיקות (ממלכת חתי, אשור, מצרים) השכנות להתהוותן והתקיימותן של המקרא. מטרת המחקר היא לפענח את מקומן של נשים בתוך החברה העתיקה, מתוך הבנת יחסי הכוחות ששכנו בין גברים ונשים, אימהות ואבות, אחים ואחיות, בתוך המבנה המשפחתי ובתוך המבנה החברתי הכללי. בירור זה נעשה באמצעות ניתוח פילולוגי וספרותי של איסורי העריות, בד בבד עם בירור של מטבעות הלשון והביטויים המשמשים לאיסורים אלו בתוך הפרקים ובשפה העברית המקראית, לצד השפות השכנות לה. לאחר ניתוח של מודלים חברתיים ומבנים חברתיים שכנים ורחוקים, היעד הוא לאתר את המבנה החברתי המתואר בספר ויקרא בהקשר של מבנה המשפחה והחברה, ומתוכו להבין את מקומן של נשים בתוך הדינמיקה הכללית – הן במרחב הציבורי והן במרחב הביתי.

רותי גליק, התוכנית ללימודי מגדר, דוקטורט בנושא: **"חוויות ההגירה וכינון זהות ישראלית של נשים וגברים דוברי הונגרית בשנות החמישים על פי העיתון אוי קלט"**, בהנחיית פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן.



המחקר חושף את סיפורה של קבוצת מהגרים שטרם נחקרה עד כה, נשים וגברים שעלו לארץ מאזורים דוברי הונגרית אחרי מלחמת העולם השנייה והשוואה, וכתבו בזמן אמת על חוויותיהם ועל מפגשם עם החברה הישראלית בעיתון מהגרים בשפה ההונגרית.

הנוכחות הבולטת של כתיבת נשים בעיתון, הן כעיתונאיות והן כקוראות (במדור מכתבים למערכת), מהווה חומר תיעודי עשיר ונדיר על חיי נשים יהודיות שהיגרו מאירופה בשנות החמישים, במרחב הציבורי והפרטי, מנקודת מבטן. סיפורן יוכל לשמש מקרה מבחן למחקרים עתידיים על קבוצות נוספות של מהגרות וליחסי הגירה ומגדר בתקופה זו.

כמחקר הבוחן את ההתנסויות של שני המגדרים ומשתמש בקטגוריה של מגדר, הוא מבקש לבחון את הסיפור ההיסטורי הייחודי של נשים, וכן לערער באמצעותו על נרטיבים המתבססים על התנסויות של גברים מהגרים בלבד.

על רקע מיעוט תיעוד עצמי של מהגרים בכלל ושל מהגרות בפרט בשנות החמישים, מחקר זה – המבקש להכליל נחקרים ונחקרות אלה בנרטיב ההיסטורי כסובייקטים פעילים – יוכל לערער על בלעדיות הסיפור ההגמוני.

תהילה ליברמן, המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה, דוקטורט בנושא: **"נשים בירושלים בימי הבית השני לאור הממצא הארכיאולוגי"**, בהנחיית ד"ר אבנר הקר ופרופ' לילך רוזנברג-פרידמן.



במשך עשרות שנים ירושלים העתיקה הולכת ונחשפת מבחינה ארכיאולוגית והממצאים מצטברים לכדי תמונה מורכבת ורבת גוונים של העיר ותושביה בתקופות השונות. בעבודת המחקר שלי אני עושה שימוש בממצאים הארכיאולוגיים הרבים מירושלים ומסביבתה כדי לנסות לשחזר את חייהן של הנשים שחיו בעיר בתקופה הרומית הקדומה, בסוף ימי בית המקדש השני. במסגרת מחקר זה, ייבחנו הממצאים הארכיאולוגיים לצד המקורות הטקסטואליים בהם כתבי יוסף בן מתתיהו וכתבי חז"ל מתוך פרספקטיבה של מחקר מגדרי.

בתחילה, מחקר זה יעסוק בנשים כפרטים: החל ממראה חיצוני וטיפוח, קבורת נשים והקפדה על הלכות טהרה. עוד נעסוק במקומה של האישה במרחב הביתי: הגדרה של מלאכות נשיות בבית ואחריות האישה לתפקוד בבית, ארגון אדריכלי של מבני מגורים משלהי הבית השני בירושלים וכיצד הארגון הפנימי שלהם משקף או משרת הבניות חברתיות, בין השאר, כאלה הקשורות למגדר כתנועה, חסימה ושליטה. לבסוף, נשים ייבחנו בתוך המרחב העירוני. ירושלים בהגדרה היא עיר עם חלוקה מגדרית, כזו שהשתמרה בשמות כ"עזרת הנשים" או "שער נשים". פעילויות נשית במרחב הפרטי והציבורי ימוקמו על תכנית עירונית שבמרכזה – המקדש, וצירי התנועה של נשים בתוך המרחב העירוני יאירו היבטים הקשורים ליחס שבין פרטי לציבורי, בין טהור לטמא ובין בית לחוץ.

ניתוח הממצא החומרי יחד עם המידע העולה מהמקורות הספרותיים יאפשר לשרטט קווים לדמותה של האישה בירושלים בכמה רבדים: מהאישה הפרטית ועד למקומן של נשים בחברה הכללית ובמרחב הציבורי. כתוצאה מכך, יידונו היחסים בין ממצא חומרי לטקסט, בין ירושלים כעיר מרכזית למרחב הכפרי ביהודה ובגליל וכן בין התפיסה התרבותית של מגדר בחברה היהודית-ירושלמית ביחס לזו המקובלת בתרבות הרומית.

שקד קופ-אופן, המחלקה לתנ"ך, דוקטורט בנושא: **"מוטיב האימהות במקרא"**, בהנחיית פרופ' אלי עסיס.



עיצוב הסיפורים המקראיים מושפע מאופייה של חברה פטריארכלית ואנדרוצנטרית באופן ברור וחד משמעי. לכן, בין היתר, גם בסיפורים

שבהם יש לנשים תפקיד חשוב עשוי המחבר להדגיש דווקא את חלקו של הגבר. למרות זאת, ניתן להבחין כי לתפקיד האימהות ניתן מקום נכבד וחשוב. תכליתו העיקרית של מחקרי היא להתמקד בתפקיד האימהות ולהצביע על תרומתו לסיפורים וכמו כן, להאיר על השימוש שכותבי המקרא עשו בתפקיד זה כדי להביע רעיונות מגוונים.

בחלק הראשון של עבודתי אני מראה כיצד לעיתים הסיפורים מעוצבים כך שדמויות הילדים הן דמויות בבואה של אמותיהם. כלומר, לדמות האם יש תפקיד בעיצוב דמות הילד ולכך יש חשיבות ספרותית ומהותית. כמו כן, אני מצביעה על כך שסיפורי לידה משמשים לעיתים רמז מטרים לסיפור, או לאפיון הדמות הנולדת, כאשר לאם, כמובן, יש תפקיד מכריע בסיפורים מן הסוג הזה. בחלקה השני, אני מתעמקת בהבנת מטפורות ודימויים הקשורים באימהות לאורך המקרא ובעיקר בספרות הנבואה הרוחנית את מטפורת האימהות כדי להעביר מסרים שונים.

הנחת היסוד המנחה אותי בחקר נושא ה"אימהות" היא שהאימהות משמשת, בין היתר, כלי ספרותי בידיהם של כותבי המקרא המבקשים להביע מסרים שונים. תמת האימהות מופיעה לאורך המקרא בפנים שונות ונביאים מסוימים עשו בה שימוש מטפורי. סמל האימהות קושר אליו אסוציאציות של רך וחום והוא משמש את הנביאים כדי להביע נאמנות, מסירות ורעיונות אחרים. מחברי המקרא לעיתים נעזרים בסמל זה, הטומן בחובו אלטרואיזם מוחלט ודאגה טוטאלית, דווקא כדי לתאר מצבים מזעזעים. המצב הגרוע ביותר יבוא לידי ביטוי בהיפוך התכונות האימהיות הנעלות ביותר. עובדה זו מאירה על עושרו של כלי ספרותי זה.

## תמיכה בספרים

השנה המרכזית תמך בשבעה ספרים הנמצאים בשלבי עיבוד שונים לקראת צאתם לאור.

### 1- בפרס הספר המצטיין לשנת תש"ף זכה חיבורה של פרופ' מרגלית שילה, **נשים בונות אומה: הפרופסיונאליות העבריות 1918–1948**

הספר מציג את דמותן של הפרופסיונאליות העבריות משנת 1918 ועד שנת 1848 סביב שלושה תחומים מרכזיים: תברואה, רווחה וחינוך, ואת תרומתן והשפעתן על עיצוב החברה היהודית המתהווה בארץ-ישראל, תוך בחינת ההקשר המגדרי והייחודיות הנובעת ממנו. באמצעות בחינת סיפורן של הפרופסיונאליות העבריות, מבקשת המחברת להאיר את הקשר שבין מגדר ולאומיות ולתת קול לפועלן ההיסטורי של נשים אלו, שהמהפכה שיצרו לא קיבלה ביטוי בהיסטוריוגרפיה הממסדית עד כה.

### 2- בפרס השני זכה חיבורה של ד"ר יוליה שוורצמן

*An Annotated edition, Textual Analysis, and English translation of Netiv Moshe: Maamar Mehkari 'al Ma'amad haNashim baEmunah (A Scholarly Enquiry into the Status of Women in Religious Faith)*

ד"ר שוורצמן מתרגמת ומבארת את חיבורו של הרב האורתודוקסי ההונגרי משה שלמון, נתיב משה: מאמר מחקרי על משפט הנשים באמונה, שהתפרסם בווינה בשנת 1899. בחיבורו מביע הרב שלמון ביקורת חסרת תקדים ויוצאת דופן לתקופתה על מעמדן ההלכתי של הנשים במאה ה-19, מעמד המשקף להבנתו מציאות חברתית מסוימת, ומאשים את ההגמוניה הרבנית בהדרה מכוונת של נשים מחויות רליגיוזיות שונות, הדרה המתבטאת בכך שנשים אינן שותפות במניין, בהרחקתן מקהילת הלומדים ובפטור ממצוות שהזמן גרמן.

בפרסי עידוד זכו הספרים:

#### 1- ד"ר ברכי אליצור על חיבורה

##### אבות טיפוס מקראיים – מהתנ"ך ועד לספרות חז"ל

הספר עוקב אחר קבוצה של דמויות מקראיות, ששחררו מכבליהן המקראיים וזכו לעיצוב מחדש במסורות מימי בית שני, המשנה והתלמוד. השאלה המסקרנת העומדת בבסיסו של המחקר היא מהו הגורם לתנודות באופי פרשנות מעשיהם, באופן שלעיתים דמות המוצגת במקרא באופן שלילי, ניצבת במלוא פארה בספרות המאוחרת, ולהפך. הנחת החיבור היא כי המעקב אחר אופי התפתחות המסורות על דמויות מקראיות פותח צוהר רחב לגילוי מכמני היסטוריה של תקופות היצירה, ומאפשר לשרטט אפיונים חברתיים, דתיים ופולמוסיים שלעיתים הוסוו בצורות שונות. חלקו הרביעי של הספר דן בנשות המקרא בספרות חז"ל במבט רב-ממדי.

#### 2- ד"ר דבורה לדרמן-דניאלי על חיבורה

##### עורי עורי: קולות נשיים חתרניים במסורת היהודית

הספר מאגד בתוכו מאמרים ומחקרים שמטרתם לעקוב אחר סיפוריהן המקראיים והמסורתיים של דמויות נשיות, תוך יישום שיטות קריאה פמיניסטיות ביקורתיות, שנועדו להגביר ולהנכיח את קולן המושתק או המצומצם, לעיתים, של קולות נשיים, בטקסטים פטריארכליים קאנוניים. בחקירה המתחדשת של סיפורי הדמויות הנשיות נעשה בספר שימוש, לצד תיאוריות פמיניסטיות, גם במחקר תרבות ודת המזרח הקדום – חקר האיקונוגרפיה של המזרח הקדום ושל דת ישראל העתיקה, כמו גם בממצאים ארכיאולוגיים רלוונטיים.

#### 3- ד"ר מיכל פרס-כהן, על חיבורה

##### שרה פייגה פונר לבית מיינקין: הסופרת העברית הראשונה

ספר מחקרי זה מציע ניתוח ספרותי, היסטורי, מגדרי ולשוני ליצירותיה של שרה פייגה פונר לבית מיינקין (1854–1937), שהייתה ככל הידוע האישה הראשונה שפרסמה סיפורת עברית מקורית בעת המודרנית. כתביה שהתפרסמו בשנים 1881–1919 מקיפים ז'אנרים ספרותיים שונים המשקפים את התמורות שחלו בספרות העברית החדשה במפנה המאה העשרים. באמצעות ניתוח

כתביה שנמצאו עד כה מבקש המחקר לשלבם בהיסטוריוגרפיה של הספרות העברית החדשה בכלל ובכתיבתן של הסופרות העבריות בפרט, וכך להשלים חוליה המקשרת בין הכתיבה הנשית באירופה לכתיבה הנשית בארץ ישראל במפנה המאה העשרים. כמו כן בוחן המחקר את התקבלותן של יצירותיה של פונר מיינקין מעת פרסומן ועד ימינו, ועומד על הסיבות לכך.

#### 4- ד"ר ג'ניפר רוסקיס על חיבורה

*Learning from Luminaries Twenty-Four Jewish Women: Scholars from the United States and Israel Share their Life Stories and Outlooks*

ספר זה מהווה הזדמנות נדירה ומרתקת להתוודע לראשונה לסיפורי חייהן של 24 חוקרות יהודיות מובילות מארצות הברית ומישראל, שנולדו בעשור של השואה או בעשור שלאחר השואה והקמת מדינת ישראל, והיוו מקור השראה לדורות של סטודנטים ולשיח הציבורי בחברותיהן. בראיונות עמן הנשים מתארות בפתיחות ובכנות את שנות התבגרותן, צמתי דרכים משמעותיים בחייהן האישיים והמקצועיים, חולקות זיכרונות ממפגשיהן עם אירועי סקסזם ואנטישמיות, ומסבירות כיצד חוויות אלו תרמו לעיצוב השקפותיהן וייעודן בחיים כאקדמאיות, כנשים, כפמיניסטיות, וכיהודיות ישראליות או אמריקאיות. הרהוריהן על נושאים כמו: זהות יהודית, פמיניזם, סקסזם, אנטישמיות, מדינת ישראל, ומתחים בין יהדות צפון אמריקה לישראל, מעוררי מחשבה ופוקחי עיניים, רלוונטיים ואקטואליים עד עצם היום הזה.

#### 5- ד"ר דוד שפרבר על חיבורו

**ביקורת נאמנה: אומנות יהודית-פמיניסטית בישראל ובארצות הברית, 1990–2017**

ספר זה בוחן את אופייה, דרכי פעולתה ותרומתה של האומנות היהודית הפמיניסטית למרחבי האומנות, החברה והדת השונים ומציע מסגרת תיאורטית להבנתה. תנועת האומנות היהודית הפמיניסטית הדתית התפתחה מאז סוף שנות התשעים של המאה העשרים בשני המרכזים היהודיים הגדולים, ארה"ב וישראל. זהו המחקר הראשון העוסק בה באופן רחב ושיטתי ודן בביקורתה כלפי המסורת היהודית, ההלכה והמוסדות היהודיים הדתיים. היצירות מנותחות לאור ההגות היהודית הפמיניסטית ובהשוואה לפרקטיקות אקטיביסטיות של הפמיניזם היהודי.

כמדי שנה המלגות והפרסים הוענקו בטקס מיוחד שבגלל הנסיבות נערך באופן מקוון בזום ב-23.7 בהשתתפות הזוכים ובני משפחותיהם. בטקס הרצתה פרופ' מרגלית שילה על ספרה שזכה בפרס הראשון מטעם המרכז ושאר הזוכים והזוכות הציגו את מחקריהם.

## אירועים וכנסים

במהלך שנת תש"ף השתתף המרכז במספר כנסים שנערכו בסמסטר הראשון בשיתוף פעולה עם גופים מהאוניברסיטה ומחוצה לה:

### 1- המאבק על הקול: 100 שנות אקטיביזם למען שוויון זכויות נשים בישראל

ב-11.12.2019 נערך כנס שעסק בנושא: 100 שנות אקטיביזם למען שוויון זכויות נשים בישראל. הכנס נערך בשיתוף פעולה של גופים ביניהם מרכז רקמן, התוכנית ללימודי מגדר, המחלקה ללימודי א"י וארכאולוגיה, הפקולטה למשפטים, מכון שוקן והמרכז לחקר האישה ביהדות. חברת הנהלת המרכז וראש המחלקה ללימודי א"י וארכאולוגיה, פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, הייתה בין חברות צוות ההיגוי של הכנס.



## 2- כנס תיאורי אלימות נגד נשים בתקופת השואה

ב-8.1.2020 התקיים כנס בינלאומי שעסק בנושא תיאורי האלימות נגד נשים בשואה. הכנס נערך בהשתתפות מספר גופים, ביניהם המכון לחקר השואה, המחלקה לתולדות עם ישראל, המחלקה לאומנות יהודית, מרכז ון-גלדר לחקר הוראת השואה, כולם מאוניברסיטת בר-אילן, The Remember the Women Institute מניו-יורק וכמובן המרכז לחקר האישה ביהדות. הכנס הוקדש לזכרה של הסופרת נאוה סמל ז"ל.

הכנס היה עשיר ומגוון ונגע בזוויות שונות של תיאור האלימות נגד נשים בשואה כשחלק ניכר ממנו הוקדש לתחום האומנות, היצירה והצילום. דמותה של נאוה סמל הווארה בידי מכרותיה ומוקירות זכרה. פרופ' יעל שמש, ראש המרכז, שימשה כראש מושב.

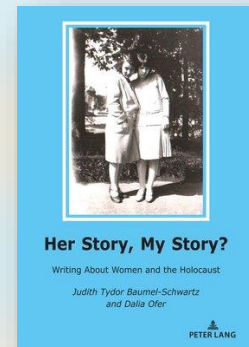


במהלך הסמסטר השני של השנה היו אמורים להתקיים מספר כנסים ואירועים שהמרכז יזם. לצערנו, מגפת הקורונה הגיעה ושיבשה את התוכניות. בדומה לעולם כולו, נאלצנו להתמודד עם מציאות חדשה לה אף אחד לא ציפה והעבודה הרבה שהשקענו ירדה לטמיון. עם זאת, כגופים רבים אחרים, בחשיבה מאומצת אימצנו דרכי פעולה חדשות שהתאימו למציאות שנוצרה. התוצאה הייתה מעבר לאמצעים מקוונים והמרכז יזם סדרת הרצאות בנושאים מגוונים שניתנו מידי שבוע בידי צוות המרכז, פרופ' יעל שמש וד"ר איציק פס, ובידי חוקרים אחרים הנמצאים בשיתוף פעולה מחקרי עם המרכז.

## פרסומים

### 1- *Her Story, My Story? Writing about Women and the Holocaust*

כחלק מהנצחת זכרה של מייסדת המרכז לחקר האישה ביהדות, הגב' פניה גוטספלד הלר, יזמו המכון לחקר השואה והמרכז לחקר האישה ביהדות את הוצאת הספר *Her Story, My Story? Writing about Women and the Holocaust* שנערך בידי פרופ' ג'ודי באומל-שוורץ ופרופ' דליה עופר. הספר מורכב מ-27 מאמרים ביוגרפיים-אקדמיים שכתבו 27 חוקרות שואה מהבולטות בעולם ובהם פרסו את חוויותיהן האישיות תוך התמודדות עם סוגיות הנוגעות בזוהר, שייכות דתית, פוליטית ותרבותית והשפעתן על תחומי המחקר שלהן. הספר יצא בהוצאת Peter Lang השווייצרית.



### 2- מינקת רבקה

פרויקט הדגל של המרכז, הוצאה לאור של הספר "מינקת רבקה" הספר הראשון שנכתב בידי אישה יהודייה, רבקה בת מאיר טיקטינר, במאה ה-16, נמצא בשלבים מתקדמים. עבודת התרגום הושלמה בידי ד"ר ימימה חובב וכתב היד נמצא בשלבי עריכה סופיים לקראת העברתו לדפוס. הספר יראה אור בעז"ה בשנה הקרובה.



### 3- כתב העת "מסכת"

שיתוף הפעולה המוצלח בין המרכז לבין כתב העת "מסכת לחקר נשים בעולם היהודי" שמזה מספר שנים יוצא במסגרת הפקולטה למדעי היהדות, נמשך גם השנה. השנה יצא לאור כרך ט"ו של מסכת ובו מאמרים מגוונים ומרתקים. בין המאמרים גם מאמרה של ראש המרכז, פרופ' יעל שמש, בשיתוף ד"ר מתן נויירמן בנושא "סיפורה של השליחה-המושיעה אסתר", וכן מאמרה של חברת הוועד המנהל של המרכז, פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, בשיתוף עם ד"ר טובי מרגליות, "מופע של אישה אחת": סיפורה של אתל בלום, מייסדת מקצוע הריפוי בעיסוק ביישוב.



אירוע ההשקה שתוכנן להתקיים בתחילת חודש מרץ בוטל, לצערנו, ברגע האחרון, עקב



מגפת הקורונה, אך לבסוף הצלחנו לקיימו באופן מקוון בזום ב-6.7.20. בין המשתתפים היו פרופ' ישראל אומן, חתן פרס נובל ומייסד "מסכת", פרופ' מרים פאוסט, רקטור האוניברסיטה, פרופ' ירון הראל, דקן הפקולטה למדעי היהדות, ד"ר רבקה גולדברג, עורכת "מסכת", פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, ראש המחלקה ללימוד א"י וארכיאולוגיה וחברת הנהלת המרכז ורבים אחרים. פרופ' יעל שמש, ראש המרכז, הנחתה את האירוע המוצלח והמרגש.

## הרצאות

בעקבות פרוץ מגפת הקורונה לחיינו החליט המרכז לקיים סדרת הרצאות לקהל הרחב, בנושאים מגוונים הקשורים כולם לנשים ביהדות. פתחה את הסדרה ראש המרכז, פרופ' יעל שמש, שהרצתה בחול המועד פסח בנושא: "שקר, גבורה, תושייה וחמלה: תפקידן המרכזי של נשים בסיפור הגאולה ממצרים"; בהמשך התקיימו הרצאות שעסקו בענייני דיומא, יום הזיכרון לשואה, יום הזיכרון לנופלים במערכות ישראל, יום העצמאות וחג השבועות: פרופ' גדעון גריף הרצה על "נשים יהודיות בעמדות הנהגה בגרמניה הנאצית 1933–1942"; ד"ר תהילה דרמון-מלכה הרצתה על "התרת עגונות השואה"; מירי יהלום הרצתה על "שאלה העבריה – לוחמת חרות ישראל"; ד"ר איציק פס, רכז המרכז, הרצה בנושאים: "ההולכות למות מקימות אותך מולדת", ו"הזווית הנשית של פרשת קסטנר"; ד"ר רונית שירן הרצתה על "דבורה הנביאה בין גבורה להדרה". פרופ' יעל שמש הרצתה בערב שבועות על "מגילת רות במבט מגדרי". ההרצאות עוררו עניין רב והועלו ברובן לערוץ היוטיוב של המרכז ולדף הפייסבוק שלו.

## דיגיטל ומדיה

כחלק ממהלך "הנראות" והפנייה לקהל הרחב השקנו השנה ערוץ יוטיוב בו מועלים האירועים וההרצאות שקיימנו במהלך השנה. (קישור לערוץ היוטיוב-

[https://www.youtube.com/channel/UCqIJH6VTOZo1m3ESGgVcXYg?view\\_as=subscriber](https://www.youtube.com/channel/UCqIJH6VTOZo1m3ESGgVcXYg?view_as=subscriber))

הערוץ הצטרף לאתר האינטרנט של המרכז ולדף הפייסבוק שלנו שמתעדכן בתדירות גבוהה ובתוכן מגוון ומהווה חלון הראווה של המרכז. מלבד ההודעות השוטפות על הפעילות והעלאת ההרצאות והכנסים משמש הדף במה לשיתופי פעולה עם גופים שונים ולקידום תחומים בחקר האשה ביהדות, בין אם בהמלצות על ספרים העוסקים בנושאים אלו, ובין אם בהפניות למחקרים ולתחומי ידע נוספים או בציון פעילותן והעלאת זכרן של נשים בהיסטוריה היהודית.

## צוות אדמיניסטרטיבי

ד"ר יצחק פס ממשיך את עבודתו המצוינת כרכז אקדמי ומנהלי של המרכז לחקר האישה ביהדות וכאחראי לוגיסטיקה. הוא אחראי על הניהול האדמיניסטרטיבי של המרכז, הקשר עם מוסדות האוניברסיטה וגורמי חוץ ועם קהל החוקרים והתלמידים הפונים למרכז. הוא שותף בארגון וייזום כנסים ואירועים שונים ומשמש איש הקשר מטעם המרכז עם חברות מערכת כתב העת "מסכת". במסגרת תפקיד זה הוא אחראי על הניהול הטכני של הוצאת



כתב העת הכולל קשר עם הכותבים, פרסום, הפצה וקשר עם בית הדפוס. כחלק מתפקידיו הוא מנהל את אתר האינטרנט של המכון, אחראי על הקשר עם אנשי המקצוע מהאוניברסיטה ומחוצה לה הקשורים לאתר, אחראי על התוכן ועל דף הפייסבוק של המרכז וכן על הוצאת הניוזלטר.

## תוכניות לשנת הלימודים תשפ"א

למרות חוסר הוודאות באשר למתווה הלימודים והפעילות האקדמית בשנת הלימודים תשפ"א אנחנו נערכים להמשיך ואף להגביר את פעילות המרכז. כמדי שנה נעניק מלגות ופרסים לתלמידי מחקר החוקרים נושאים הקשורים בחקר האישה ביהדות ונתמך בספרים ובמחקרים בתחום דעת זה.

כחלק מהנחת העבודה שהפעילות האקדמית בשנת תשפ"א, לפחות בחלקה הראשון, תתקיים באופן מקוון, יוזם המרכז בשיתוף פעולה עם המחלקה ללימודי א"י וארכיאולוגיה ובשיתוף גורמים נוספים באוניברסיטה ומחוצה לה, סדרה בת 5 כנסים מקוונים שתעסוק ב"נשים בחזית העשייה הביטחונית בישוב ובמדינה" במהלכה ייבחנו ויידונו היבטים שונים ומגוונים בפעילות זו.

כמדי שנה, גם בשנת תשפ"א נקיים יום עיון משותף עם המכון לחקר השואה לזכרה של מייסדת המרכז, הגב' פניה גוטספלד הלר, שהייתה ניצולת שואה ופעלה רבות למען זיכרון השואה. יום העיון יתקיים ב-9.11.20, יום השנה ה-82 לליל הבדולח, והוא יוקדש לנושא "הסיפור שלה, הסיפור שלי? נשים כותבות על נשים בשואה", וזאת בעקבות הספר *Her Story, My Story?* שהמרכז שותף להפקתו.

שתי השקות ספרים מתוכננות לשנת תשפ"א: "מינקת רבקה", פרויקט הדגל של המרכז בשנתיים האחרונות, וספרה של פרופ' ג'ודי באומל-שוורץ, "חיים מיוחדים מאוד", הספר השני בסדרת "נשים מהגרות" שיזם המרכז, שתורגם לעברית ועתיד לצאת לאור. בנוסף, עתיד לצאת גם גיליון חדש של כתב העת "מסכת" והוא יושק באירוע מיוחד.